

ZOË JENNY'İN "DAS BLÜTENSTAUBZIMMER" ROMANINDA JO VE LUCY  
FİGÜRLERİNİN RUH DÜNYASI

The Spirit World of Jo and Lucy Figures in ZoëJenny's "The Pollen Room" Novel

Zennube ŞAHİN YILMAZ\*

Öz

İsviçre yazının önemli yazarlarından birisi olan ZoëJenny, "Das Blütenstaubzimmer" adlı romanı ile Jürgen-Ponto-Stiftung edebiyat ödülünü almıştır. Jenny, otobiyografik öğelerin yer aldığı bu romanı ile hem İsviçre hem de Alman yazınında büyük bir başarı elde etmiştir. O, bu romanında kötü geçen çocukluk döneminin izlerini küçük bir kız çocuğunun perspektifi ile aktarmış ve aile üyeleri arasındaki duygusal bağın önemini vurgulamıştır. Özellikle Jo ve Lucy figürlerinin iç dünyasını oldukça etkili bir biçimde yansıtan Jenny, bu bağlamda söz konusu karakterlerin ruh durumlarına bütün ayrıntılarıyla/aracısız okuru tanık etmiştir. Bu yüzden roman, figürlerin kişilik yapıları ve psikolojik durumları ile açığa kavuşturulmaya olanak sağlamıştır. Roman, aile, çocuk, aile içi ilişkiler ve iletişim, kişilik yapısı ve psikolojik sıkıntılar açısından incelenmeye uygun bir zemin sunmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Aile üyeleri, duygusal bağ, kişilik yapısı.

Abstract

ZoëJenny, one of the most important authors of the Swiss literature, received the Jürgen-Ponto-Stiftung literature prize with the novel "Das Blütenstaubzimmer". Jenny has achieved great success with this novel, where autobiographical items are included, in both Swiss and German literature. She conveyed the traces of his childhood in this novel with the perspective of a young girl and the emotional bond between family members. Jenny, who especially reflects the inner world of Jo and Lucy figures very effectively, witnessed in this context the reader with all the details / agentless the mood of the characters in question. Because of this, novel allows to be cleared with personality structures and psychological states of figures. The novel provides a suitable background to be examined in terms of family, child, family relations and communication, personality structure and psychological distress.

**Key Words:** Family members, emotional bond, personality structure.

\* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, zsahin@atauni.edu.tr

## GİRİŞ

İsviçre yazımın yeni isimlerinden birisi olan ZoëJenny, genel olarak aile hayatını irdeleyen yapıtları ile dikkat çeker. Nitekim “*Çiçektozu Odası*”<sup>\*</sup> adlı romanında da düzensiz/olumsuz bir aile tablosu çizerken, annenin ve kız çocuğunun çok da sağlıklı olmayan - özellikle annenin- ruh durumları hakkında da bilgi verir.

ZoëJenny, “Das Blütenstaubzimmer”, “Der Ruf des Muschelhorns”, “Einschnelles Leben”, gibi başarılı yapıtları ile son dönemlerin dikkat çeken yazarları arasına girmiştir. Aile, sevgi, dışlanma, kimlik edinme problemi, biyografisinden izler taşıyan bu romanlarında ve diğer İsviçreli yazarların yapıtlarında sık sık gündeme gelmiştir. Bu şekilde de hem ZoëJenny hem de Peter Stamm, Peter Bichsel, Adolf Muschg, Gerhard Maier, Urs Widmer gibi İsviçre kökenli yazarlar, Alman yazımını sınırları içerisinde önemli bir yer edinmiştir.<sup>1</sup>

ZoëJenny, boşanmış bir anne-babanın kızı olarak, bu romanı ele alırken hem kendi biyografisinden hem de jenerasyon çatışmasından etkilenmiştir. Roman, yeni jenerasyonun önemli bir belgesi olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden Yeni Zürih gazetesi onu MaxFrisch ve Friedrich Dürrenmatt gibi önemli yazarların arasına koymuştur.<sup>2</sup>

Gerçek ve kurmaca arasında ele alınan bu romanda hayaller, duygular, ebeveyn ve çocuk ilişkisi aynı zamanda evrensel bir problem olan genç jenerasyon ve aile üyeleri arasındaki çatışma, Jo figürüyle aktarılmış ve Lucy figürü ile de zenginleştirilmiştir. Aslında Jenny, söz konusu romanda Jo’dan hareket ederek, o dönemin genel problemlerinden birisi olan aile ve çocuk ilişkisini detaylı bir biçimde çocukluk-gençlik-yetişkinlik aşamaları ile gündeme getirmiştir.

### 1. Jo ve Jo’nun Ebeveynleri ile İlişkisi

Roman, hem başkişi hem de ben anlatıcı konumunda olan Jo adındaki bir kız çocuğunun perspektifinden aktarılır. Bu durumda Jo, olayları yaşayan ve aktaran kişidir. Bu bağlamda, onun bakış açısı şekillendiricidir. Ben anlatıcı Jo’nun “*Annem birkaç cadde ilerde başka bir eve taşındığında ben babamla kaldım*” (Jenny, 1997: 5). Cümlesi ile başlayan roman, daha ilk satırlarda ayrılmış bir çiftin sinyalini verir.

---

\* ZoëJenny, *Das Blütenstaubzimmer*, Frankfurter Verlagsanstalt, Frankfurt, 1997.

<sup>1</sup> Irena Šebestová, *Die Fremde in der Fremde: zur künstlerischen Identität im Schaffen von Erica Pedretti*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 2008, s. 30.

<sup>2</sup> Achim Zeidler, *Zu; ZoëJenny - “Das Blütenstaubzimmer*, Grin Verlag, Germany, 2004, s. 4.

Romanın merkezinde yer alan Jo, olayları ve kişileri kendi değerlendirmeleriyle tanıtır. O, annesi ve babası ayrıldıktan sonra babasının yanında kalmaya başlar. Babasıyla yaşadığı evi aktaran anlatıcı; "*Çamaşırhanede babamın günlerdir baskı yaptığı bir baskı makinası var. Anaokulundan eve geldiğimde daima, çamaşırhaneye onun yanına giderim ve birlikte öğle yemeğimizi pişirdiğimiz kata çıkarız*" (Jenny, 1997: 5). Şeklindeki ifadeleri ile hem babasının işine hem de günlük hayatlarına dair bilgi vermiş olur. Babası kitap basımıyla uğraşır, ancak o, başarılı bir yayıncı değildir. Yeterli geliri olmadığı için babası geceleri şoför olarak çalışmaya başlar.

Evde annenin eksikliği, babanın anne rolünü üstlenmesi ile netleşir; "*Bana ballı süt getirdikten sonra, masaya oturur ve yazmaya başlar*" (Jenny, 1997: 5). Her gece yatmadan önce kızına ballı süt içiren baba, evde bir anne konumunu üstlenir. Babası evde olmadığı zaman rahat uyuyamayan Jo, geceleri sürekli uyanır. Tek başına kaldığı için korkar; "*Babamı izlediğim pencerenin önünde şimdi bana kötü kötü bakan bir böcek duruyor*" (Jenny, 1997: 7). Jo'nun ifade ettiği bu cümle, aslında onun yalnızlığına göndermede bulunur. Çünkü babası evde olmadığı bir böcek ile baş başa kalır. Romanda Jo'nun yalnızlığına işaret eden başka kesitler de söz konusudur. Bu kesitlerden birisi okuduğu kitaplara dair olan kısımdır. Jo'nun çocukluk dönemi babasıyla yaşadığı için kitap okuyarak geçer. Fakat annesinin yanında olduğu zaman hiç kitap okumaz. O, yalnızlığını kitaplarla gidermeye çalışsa da mutlu olamaz. Kitapları bir kaçış yeri olarak görür; "*Okuduğum sürece beni koruyan ve çevreleyen sözcüklerden oluşan bir duvar*" (Jenny, 1997: 42). Okuduğu dünyanın içinde kendisine bir dünya kurmaya çalışır aslında. Bu da onun yalnızlığının başka bir biçimde ifade edilmiş halidir. Yalnız olmak, aslında yalnız bırakılmak onun hayatının ana problemi olarak saptanabilir.

Babasının kaza geçirdiğini aktardığı kesitte Jo, diğer çocuklardan farklı bir çocukluk dönemi geçirdiğine göndermede bulunur aslında; "*Penceremden komşuların yerde dizlerinin üzerinde kıpır kıpır kıpırdayan çocuklarını gördüm, (...) bütün günümü çamaşır odasında çamaşır kurutma makinasının üzerine oturup geçirirken, babam sürekli onlarla oyna dedi, (...)*" (Jenny, 1997: 9) Babası kaza geçirdiği için ona yardımcı olan Jo, babasının ısrarına rağmen onu yalnız bırakmak istemez ve arkadaşlarıyla birlikte sokağa çıkıp oyun oynamaz. Jo'nun çocukluğunun diğer çocukları gibi geçmemesi romanın neredeyse bütün kesitlerinde görülür. Jo, bu bağlamda çocukluk döneminin farklılığını hissettirmeyi başarır.

Daha çok babasının gözetimi altında büyüyen kız çocuğu Jo, annesi Lucy tarafından sevilmeyen, bakılmayan bir çocuk profili çizer romanda. Mutsuz bir aile hayatında büyüyen Jo'nun kişilik gelişimi sağlıklı bir yönde ilerlemiş ve hayatına yön verebilme yeteneği bu bağlamda ebeveynleri tarafından yok edilmiştir. Jo, annesi tarafından terk edildiği için anne desteği görmemiştir. O, bir anne konumundan ziyade

uzak bir tanıdık konumundadır. Kızı ile yakın bir ilişkisi olmayan Lucy, sadece kendi hayatını düşünen bir yapı sergiler. Depresif bir ruh halinin ürünü olarak ortaya çıkan Lucy, Jo'nun hayatını çevreleyen ve romanın psikolojik boyutunu belirleyen önemli bir karakterdir aslında. O, bir anneden çok özgür olmak isteyen bir kadın rolünde yer alır. Bu yüzden onun annelik rolü arka planda kalır. Bu bağlamda Masterson'un annenin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisine dair düşünceleri yönlendirici olabilir. Çünkü annenin çocuğun fiziksel çevresi ile arasında aracılık ettiğini ileri süren Masterson, çocuğun annesi ile sosyal çevreye uyum sağladığını düşünür. Çocuğun gelişimi, annesi ile olan bağ aracılığıyla desteklenir. Anne, çocuğun hem sosyal çevresi hem de kendisi ile kurduğu ilişkiyi asıl belirleyen kişidir. Çünkü çocuk, annesini model olarak aldığı anda onun özelliklerinden etkilenir. Ancak bu etkilenme, bilinçli değildir.<sup>3</sup> Nitekim Lucy de bir anne olarak romanda örnek alınacak bir görüntü çizmez. Bu yüzden Jo'nun üzerinde olumsuz bir etki bırakır. Lucy, anne konumunda sorumluluklarını yerine getiren bir anne değildir. Kızını önemsemez. Onu küçük yaşta yalnız bırakır. Bu yüzden Jo, küçüklükten itibaren bu yalnızlığın acısını çekmek zorunda kalır. Onların arasındaki anne-kız ilişkisi olması gereken bir anne-kız ilişkisi gibi sağlıklı değildir. Bu yüzden de Jo, Lucy'yi sürekli ismiyle anlatır: "*Lucy, yalan söylüyor*" (Jenny, 1997: 22). İfadesindeki gibi Jo, annesinden bahsederken bir yabancıdan bahsediyormuş gibi bir tutum içine girer. Ancak buna rağmen Jo, babasından bahsederken herhangi bir isim dile getirmez. O, romanda isim verilen bir figür değildir. Ondan babam ya da baba diye bahseder; "*Babada kaldım, (...)*" (Jenny, 1997: 5) veya "*Yakın zamanda babam kadın için üst katta boş bir oda kiraladı*" (Jenny, 1997: 11). Bu anlatım şekli ya da hitap biçimi de Jo'nun ebeveynlerine olan yakınlığını gösterir niteliktedir.

Jo, Lucy'in yaşadıklarını aktarırken ana hatlarıyla geriye dönüş tekniği kullanmıştır. O, Alois adında bir sevgilisi olan Lucy'in onunla olan birlikteliğini aktarmadan Alos'in öldüğünü ve bunun sonucunda da Lucy'in yaşadığı ruhsal sıkıntıları aktarır;

*Lucy'i çiçek tozlu odadan sürükleyerek çıkardığımdan beri çok az hafta geçti. Bazen beni dışarıdaki gürültü uyandırır ve Lucy'in sabah karanlığından her şey henüz sessizken bahçede çiçeklerin baş kısmını parmaklarının arasına aldığını ve kokladığını izlerdim. Tırnaklarıyla uzun çiçek yapraklarını çiçek saplarından çeki ve onları topladı. Daha sonra çiçek tozlu odaya gitti ve tozları yere doğru salladı. Çiçek tozu yere ve yüksek bodrum penceresinin altında pencere pervazının üstünde her yere dağıldı. (...) Akşamları yeni toplanmış çiçek başlarıyla dolu bir sepet ile gelirdi. Bu şekilde günler*

<sup>3</sup> James F. Masterson, *Kişilik Bozuklukları, Gelişimsel Kendilik ve Nesne İlişkileri Yaklaşımına Yeni bir Bakış*, (Çev. Betül Taylan Bozkurt - Tuğrul Veli Soylu), Litera Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 41.

*geçti ve bu süre zarfında o, benim sorularımın hiçbirine cevap vermedi, tek kelime konuşmadı. Alois'in boş atölyesinin yerini bütün bu çiçek tozlarıyla kapladığında kendisini oraya kilitler* (Jenny, 1997: 22-23).

Jo, bu olayı aktarırken ilginç bir anlatım sergiler. Bu ilginçliğin kaynağı Lucy ve Alois arasındaki ilişkiyi anlatmadan ilişkinin bitişi ele almasıdır. Anlatıcı burada Alois'in adını ilk kez dile getirir ve onun kim olduğunu daha sonra anlatır. Bu da romanda kronolojik sıraya uygun, düz bir çizgide gelişen anlatımın olmadığına bir göndermedir aslında. Jo, gözlemlerini, düşüncelerini kişisel bir bakış açısıyla okura sunar ve saf bir gözlemci rolünden uzak bir biçimde karşımıza çıkar. O, bir anlatıcı konumunda değerlendirildiğinde çizdiği farklı anlatım biçimi ile dikkat çeker. O, Alois ve Lucy ile partiye gittikleri bir anı yine geri dönüş tekniği kullanarak verir. "*Camdan ve açık renk granitlerden inşa edilmiş ve yeni cilalanmış gibi batan güneşin ışığında parlak ve aydınlık bir biçimde parlayan yerdeki binayı hatırlıyorum*" (Jenny, 1997: 6). Romanda, alıntıda olduğu gibi geriye dönüş tekniği ile aktarılan birçok kesit söz konusudur.

Alois'in ölümünden sonra zaten ruhsal açıdan pekiyi olmayan Lucy, daha da kötüleşir ve kızını dahi düşünmeden kendisini Alois'in atölyesine kapatır. Jo ile hiç irtibata geçmediği için Jo, onu merak eder ve yanına gider. Jo, onu hiçbir şekilde atölyeden çıkaramaz. Lucy onun bütün söylemleri karşısında tepkisiz kalır. En sonunda atölyenin camını bir sopayla kırar ve Lucy'i günlerce kaldığı çiçektozu dolu odadan çıkarmayı başarır. Burada dikkat çeken nokta, Jo'nun annesine sanki çocuğuymuş gibi yaklaşımı ve Lucy'in oldukça yalnız bir figür olmasıdır. Çünkü kendisini günlerce kapatmasına rağmen onu Jo'dan başka arayan kimse olmamıştır. Bu durum da onun yalnızlığına işaret eder. Lucy'nin psikolojik olarak sağlıklı olmadığı kendisini çiçek tozlarıyla dolu odaya kitlemesiyle ve neredeyse ölüme kucak açmasıyla somutlaşır. Lucy, olaylar karşısında oldukça hassas yapıda bir figür olarak şekillendirilmiştir. O, aslında romandaki özellikleri dikkate alındığında depresyon belirtileri gösteren bir figür olarak değerlendirilebilir. Sevgilisi Alois'in ölümünden sonra kendisini bir odaya kapatması ve günlerce oradan çıkmaması, onun psikolojik açıdan sağlıklı düşünemediğinin bir göstergesidir. Doğru karar veremeyen Lucy, içine kapanarak insanlarla iletişimini koparmıştır. Bu bağlamda Jung'un da dile getirdiği gibi her insanın hem içine kapanık hem de dışa dönük bir tarafı vardır. Ona göre önemli olan, kişide bu iki özelliğin hangisinin daha baskın olduğudur. Ağır basan taraf kişiliğin oluşumunu etkilemekte ve şekillendirmektedir. Bir taraf kişiye sosyalleşmesi açısından olumlu bir özellik katarken diğer taraf da kişinin geri çekilmesine neden olur.<sup>4</sup> Nitekim Lucy de kızına ve ailesine karşı içine kapanık bir kadın ve anne rolü üstlenirken, birlikte olduğu

<sup>4</sup> Richard M. Ryckman, *Theories of Personality*, Thomson Learning Academic Resource Center, United States of America, 2008, s. 89.

erkeklerle dışa dönük bir kişiliğe bürünür. Ancak genel itibarıyla Lucy, yalnız ve içine kapanık bir kadındır. Bu içine kapanıklık hali, onun depresif ruh haline bir göndermedir. İnsanlardan kaçan, günlerce aynı şekilde oturup yemeden içmeden, hareketsiz oturan Lucy, yukarıdaki kesitte aktarıldığı gibi aslında daha önce de kendisini ölüme bırakmıştır. Alois'in ölümünden önce de iki kere intihar girişiminde bulunan Lucy, bu ölüm olayı ile tekrar sarsılmıştır. Lucy'nin intihara bu kadar eğilimli bir kadın olmasının sebebi aslında onun depresyonda olmasıdır. Onun bu negatif yanı Jo'ya dile getirdiği şu cümlelerinde somutlaşır; "*Sevgili Jo, üç ay önce isteksiz bir şekilde ölüme çok ama çok yaklaştım. Ölmek için tekrar hevesim olacağına artık inanmıyorum*" (Jenny, 1997: 21). Lucy'in bu cümleleri, onun üç ay önce bir intihar girişiminde olduğunu gösterir. Bu durum da Lucy'in ruhsal/psikolojik sıkıntılarıyla baş edemeyen zayıf karakterli bir kadın olduğuna işaret eder. Lucy'in depresif ruh hali onu çoğu kez intihara sürüklemiştir. Nitekim depresyonda intihar düşüncesi/girişimi oldukça baskındır. Depresif bir ruh hali içinde olan kişide en belirgin özellik umutsuz, mutsuz, kararsız ve hayatını devam ettirebilme gücünden yoksun olmasıdır. Kişinin kendisini değersiz hissetmeye başlaması, onu yavaş yavaş intihar etme düşüncesine sevk eder<sup>5</sup>. Lucy figürünün de intihar girişiminde bulunması, onun içinde bulunduğu depresif ruh halinden kaynaklanır. Lucy, romanda olumsuz özelliklerle ve zayıf bir karakterde şekillendirilmiş bir figür olarak yer alır. Onun kızına yaklaşımı açısından olumlu herhangi bir özellik yoktur. O, bir anne olarak hem kendi hayatını hem de Jo'nun hayatını depresif ruh halinden dolayı olumsuz yönde etkilemiştir. Depresyon genellikle intihar şeklindeki ölümlerle sonuçlanan bir rahatsızlıktır. Depresyonda olan kişiler, sağlıklı düşünme ve karar verebilme durumundan uzaklaşırlar. Onlar için hayat anlamını kaybeder. Anlamsız bir dünyada yaşamak ve acı çekmek yerine ölmeyi tercih ederler. Ölüm, onlar için soğuk bir olay değil, aksine sıkışıp kaldıkları dünyadan bir kurtuluştur. Hiçbir şeyin onlara yardım etmeyeceğini düşündükleri için intiharı kaçış yeri olarak görürler.<sup>6</sup> Her şeyden vazgeçme isteği depresyonda olan kişiler gibi Lucy'nin yaşadıklarının da önemli bir kaynağıdır. Sağlıklı düşünebilen bir düşünce yapısına sahip olmayan Lucy, küçük olaylar karşısında büyük tepkiler verebilecek bir yapıdadır. Onun hassas yapısı, onu sürekli olumsuz yönde bir düşünce seline kaptırır. Hayat karşısındaki karamsarlığı onu hayattan uzaklaştırır. Lucy'in kişiliğine dikkat edildiğinde onun çevresiyle uyum içinde olmayan, yalnız, değişken duygu ve düşünceleri olan, kararsız bir kişilikte olduğu görülür. Onun kişiliği çevresiyle olan ilişkisinde belirleyicidir.

<sup>5</sup> Nesrin Dilbaz - Gülten Seber, Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi, Kriz Dergisi 1 (3): 134-138, Cilt: 1, Sayı: 3, 1993, ss. 35-36.

<sup>6</sup> Kathrin Lückmann, Einevergleichende Analyse zweier Kinderbücher zum Thema Sterben und Tod, Grin Verlag, Germany, 2005, s. 8.

Jo'nun annesi ile görüştüğü günler sınırlıdır. O, sadece pazar günlerini annesinde geçirir. Haftada bir gün onu okuldan almaya gelir ve o gün birlikte zaman geçirirler. "*Hafta bir kez annem beni okuldan almaya gelir. Uzaktan onu gördüm, (...) kasada birkaç çorabı ya da tişörtü öder ödemez, yeni doğan bir kediyi okşar gibi benim başımı okşadı, (...) annemin yüzünün mutlu olduğu günler olmuştur*" (Jenny, 1997: 29). Jo, annesi ile birlikte bir şeyler yapmaktan mutluluk duyar. Hatta annesi ile gittikleri bir mağazada annesi birkaç kıyafeti ödemediği çantasına koyar. Jo, bunun yanlış olduğunu bilir fakat annesinin bundan duyduğu mutluluğu görünce sesini çıkarmaz. Aslında bu durum annesinin Jo'nun mutluluğunu çok fazla önemsemediğine ancak Jo'nun annesinin mutluluğunu her şeyden çok önemseydiğine bir göndermedir. Aslında annesinin bu davranış biçimi, Jo'ya kötü bir örnek olur. Nitekim romanın ilerleyen kesitlerinde bu yanlış davranmış biçimi, Jo'nun bir partide tanıştığı gençle yaptığı sohbette görülür. Bu kez yanlış davranış biçimi sergileyen kişi, Jo'dur.; "*-Kaç yaşındasın?-, diye sordu o, etkileyici bir sesle. -On beş- dedim, kendime bakmadan. Aslında kesinlikle üç yaş daha yaşlıyım. Ama gerçeği söylemenin bir anlamı olmadığını düşündüm*" (Jenny, 1997: 29). Lucy'in kızına yanlış örnek olduğu Jo'nun bu cümlelerinde netleşir. Gerçeği söylemenin anlamsız olduğunu düşünen Jo, bu tutumu ile romandaki diğer kadın figürlerle benzerlik göstermeye başlar. Annesi artık okula Jo'yu almaya gelmez; "*Daima okul çıkışında saatlerce demir kapının önünde onu bekledim. Ama o, artık gelmiyor. Babama ona bir şey olup olmadığını sordum, ama o, kafasını salladı ve sustu*" (Jenny, 1997: 15). Lucy'in onu almaya gelmemesinin nedeni, sevgilisi Alois ile de İtalya'ya gitmesidir. Ancak, Lucy' inJo'ya haber vermeden gitmesi, bir anne olarak kızına karşı sorumluluklarını yerine getirmemesine işaret eder. Bir süre sonra Lucy, tekrar okula gelir ve Jo'yu arabayla alır. Bütün yol boyunca hiç konuşmazlar. Daha sonra köy gibi bir yere geldiklerinde annesi hayatında Alois adında bir adamın olduğunu söyler. Jo, annesi bu düşüncelerini söylediğinde hiç ilgilenmeden etrafına bakınır ve şunları ifade eder; "*Baktığım her yerde, başımı döndüren ve yor-gunlaştıran bu hoş kokuyu etrafa yayan sarı ve kırmızı çiçek tomurcukları vardı*" (Jenny, 1997: 4). Alois ile birlikte olmasıyla ilgilenmek istemez. Bu yüzden hiç duymamış gibi davranır. Ayrıca onların yol boyunca hiç konuşmaması da bir anne/kız ilişkisi açısından oldukça şaşırtıcıdır.

Lucy tarafından yeterli ilgiyi/sevgiyi göremeyen Jo, babasının Eliane adında bir kadınla evlenmesinden rahatsız olur. Onu sık sık gözlemler; "*O, babamla evlendiğinde, onu sürekli mutfakta görüyordum. Onu portakal soyarken, sigara içerken, dağ yığını gibi fıstık yerken görüyordum. Masanın üzerinde daima bir yığın fıstık kabuğu oluyordu, bu arada bardaklar ve üzeri dolup taşmış kül tablaları da vardı*" (Jenny, 1997: 15). Babasının evlendiği kadını gözlemleyen Jo, ona çok ısınmaz. Eliane de onunla ilgilenmez. Annesi ile iyi bir ilişkisi olmayan Jo'nun babasıyla olan ilişkisi de bu kadın yüzünden bozulmaya başlar ve bu durum, Jo için ikinci bir darbe olur. Eliane de Lucy gibi birtakım sıkıntıları

olan bir kadındır, alkolik, sigara bağımlısı, yalnız, mutsuz ve düzensiz bir hayatı olan bir figür olarak şekillendirilmiştir. Eliane ve Jo arasında geçen bir konuşmada Eliane'nin düşünceleri onun hayata bakış açısını somutlaştırır; "*İnsan derin düşüncelere daldığında etrafındaki her şeyi unuttur. Artık düşünmez-, dedi Eliane. (...) –İnsan nerede?- , -Hiçlikte- dedi Eliane ciddi bir şekilde*" (Jenny, 1997: 12). Eliane'nin hayat karşısındaki yenik tavrı, alıntıda açıkça görülür. Bir ölüden farksız olan Eliane'nin hayatla hiçbir bağı yoktur. Evden kaçır ve İspanya'ya gider. Böylece Jo, Eliane ve babası arasındaki kavgalara şahit olmaktan kurtulur. Romanda hem Lucy karakterinin hem de Eliane karakterinin ruhsal açıdan sıkıntılı olması, aslında tesadüf değildir. Jenny'in bu karakterleri şekillendirirken hem kendi aile hayatındaki hem de etrafındaki kadınlardan etkilendiğini söylemekte sakınca yoktur. Çünkü Jenny de mutsuz bir aile ortamında yetişmiştir. Bu bağlamda romanda otobiyografik özelliklerin olması, Jenny ve Jo arasında bir bağ kurulmasına olanak tanır.

Romanda sadece Jo'nun ailesi değil aynı zamanda Jo'nun arkadaşı Rea'nın aile yapısı da bozuk aile tablosuna örnek oluşturur. Aile üyeleri arasında uyumsuzluğun olduğu tek aile Jo'nun ailesi değildir. Dikkat çeken nokta, romanda ailevi açıdan mutlu bir tablo çizen tek bir ailenin olmamasıdır. Jo ve Rea arasında geçen bir konuşmada bu mutsuz aile tablosu açıkça görülür; "*Rea'nın odasının önünde en üst katta nır kütüphane var. Siz bazen orada oturup bütün aile kitap okur musunuz? diye sordum ve kitaplıkların önünde durdum. Ah, ne burada tek kişi oturmaz, der sabırsızca Rea.*" (Jenny, 1997: 78) Bu alıntı, Rea'nın aile üyeleri arasında herhangi bir paylaşımının olmadığına işaret eder. Rea ve Jo ailelerine gösterdiği ilgi açısından oldukça zıt karakterlerde şekillendirilen figürlerdir. Rea'nın ailesi Rea'yı önemsemesine rağmen Rea onlara yakınlık göstermez. Onları dinlemez, kendi başına buyruk yaşamayı tercih eder. Jo ise Rea'nın tersine ailesinden ilgi bekler ama ne annesinden ne de babasından ilgi görmez. O, annesinin yanında kalmak için çaba gösterse de annesi Jo ile aynı tavır içinde değildir. Hayatını yaşamak isteyen annesi, başka erkeklerle birlikte olarak ve kızıyla ilgilenmeyerek sorumsuz bir anne modeli çizer. Jo'nun ve Rea'nın ailedeki konumları dikkate alındığında birbirlerinden oldukça farklı oldukları net bir biçimde görülür. Bu bağlamda dikkat çeken nokta, her iki aile yapısının da aile birliği kavramına uzak olmasıdır. Doğu ve Batı toplumları arasındaki aile birliği farklılıkları romanda Batı toplumundan aileler ile örneklendirilmiştir. Bireysel tercihlerin değişimi ile ortaya çıkan hayat tarzlarının değişimi aile birliği ile yakından ilişkilidir. Bunda kültürel yaşamın etkisi göz ardı edilemez. Kültürel yaşamın Doğu ve Batı toplumlarındaki farkı göz önünde bulundurulduğunda, geleneksel aile yapısını önemseyen Doğu toplumu ile aile kavramına yeterince anlama yüklemeyen Batı toplumu zihniyet ve aile kavramına yaklaşım açısından iki farklı kutupta yer alır. Psikolojik yaklaşımda da kültürel özelliklerin önemini vurgulayan Pederson, bu kültürel özelliklerin toplumlar arası



farıklarla ve toplumsal değışimlerle birlikte insan hayatını şekillendirdiğini öne sürer.<sup>7</sup> Bu bağlamda Lucy karakteri, Pederson'un kültürel ağırlıklı psikolojik yaklaşımına göre değerlendirildiğinde yaşadığı toplumun değer yargılarından dolayı çok fazla yadırganacak bir tavır sergilemeyen bir kadın profili çizer. Fakat ataerkil bir toplum yapısında Lucy, romandaki hayat tarzıyla aykırı bir kadın tablosu çizer. Onun bu aykırı kadın tablosunda, kocasından ayrılması, farklı farklı erkeklerle birlikte yaşaması ve kızını hiçe sayarak/önemsemeyen bencil bir kadın olarak yaşaması yer alır. Ayrıca bu Doğu-Batı değışiminde toplumsal değerlerin, aile yapılarının birbirinden farklı olması büyük bir etkidir. Toplumsal ve kültürel değışimler aile kavramında değışikliklere neden olmuştur. Geleneksel aile yapısı modernleşme ve kadının özgürleşme hareketiyle değışmeye başlamıştır. Ancak bu değışim, insanlar tarafından negatif bir boyuta taşınmıştır. Olumsuz anlamdaki değışiklik, doğal olarak aile birliğini etkilemiş ve çocuklar üzerinde olumsuz bir etki bırakmıştır. Bu bağlamda aile içinde başlayan olumsuz değışimlerden en çok etkilenen çocuklar olmuştur.<sup>8</sup> Nitekim söz konusu romanda da çocukluk ve gençlik döneminde yaşanan problemlerin kişinin hayatını nasıl etkilediği irdelenmiştir. Aynı zamanda aile üyelerinin hayata dair bakış açısı, aile hayatı çerçevesinde önemli bir etken olmuştur. Jo, roman boyunca ne kişisel olarak ne de aile ilişkileri açısından hiçbir gelişme göstermemiştir. Annesiyle olan ilişkisi değışmemiş, hatta daha da kötüleşmiştir. Annesi ve babası ayrıldıktan sonra Jo için hayatındaki vazgeçilmez kişi babası olmuştur. Ancak, romanın başında Jo ve babası arasındaki ilişki yakın olmasına rağmen romanın sonuna doğru bu ilişki de bozulmuştur. Jo, annesi ile yaşamaya başladığında onunla düşündüğü gibi bir ilişkisi olmaz. Birlikte yaşadıkları günlerde de Jo, sürekli kendisini yalnız hisseder. Lucy, yanındayken dahi kızına uzak bir anne olduğu için aralarında hiçbir zaman sıcak bir ilişki olmaz. Bu uzak ilişkiye neden olan kişi Lucy'dir. Bundan dolayı Jo, babasından mektup geldiğinde büyük bir mutluluk duyar;

*Ayda bir kere babamdan mektup alıyorum. Mektuplar uzun bir zarfın içinde geliyor ve hiçbir sayfadan uzun olmuyor. Ashında omları mektup açıcı ile gayet yavaş bir biçimde açmalıydım. Ama merdivenden çıkarken onu hemen yırtıyorum ve odaya gelmeden önce hazır olmuş oluyorum. Mektupta daima Lucy'e selam olur; ama ben selamları hiç iletmedim. Lucy'in el işaretleriyle reddedeceğini ve tek bir soru sormamasını görmek istemiyorum. Lucy, bir kere bile sormadı (Jenny, 1997: 25).*

<sup>7</sup> Zihni Koç, "Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımı: Kuramsal bir Çerçeve", *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Dergisi*, 11 (12), 2003, ss. 1-117, s. 5.

<sup>8</sup> KathrinBusch, *Zur Darstellung von Adoleszenz in Ausgewählten Bereichen von ZoëJenny*, Grin Verlag, Germany, 2002, s. 4.

Jo, yalnızlığını babasının gönderdiği mektuplarla giderir. Babasından mektup almak onun hayatını ve hayata bakış açısını tamamen değiştirir. Mutsuzluğu kısa bir süre için sona erer. Ayrıca, Jo'nun mektuptaki selam karşısındaki tavrı ilginçtir. Çünkü babasının selamını asla Lucy'e iletmez. Lucy'in bununla ilgilenmeyeceğini çok iyi bildiği için o sahneyi görmek istemez. Burada yine Lucy'in iletişimsiz/sorumsuz yapısı ön plana çıkar. Ayrıca Lucy'in bu tutumunun Jo üzerinde bıraktığı büyük etki, Jo'nun onun mektup karşısındaki ilgisizliğini görmek istememesi ile netleşir.

Jo ve Lucy arasındaki kopuk ilişki, Lucy'in habersiz çekip gitmesi ve Jo ile uzun bir süre hiç görüşmemesi ile tekrar somutlaşır. Çocuğun gelişiminde annenin yoksunluğu çocuğun algılama şeklini ve buna bağlı olarak hayatını devam ettirebilme gücünü çoğu zaman negatif yönlendirir. Çocuğun psikososyal çevresi ebeveynler tarafından belirlendiği için bu noktada anne çocuğun doğduğu andan itibaren en yakını olarak değerlendirildiğinde çocuğun kişisel ve aynı zamanda çevresel gelişiminde önemli görev anneye düşer. Bu yüzden annenin eksikliği çocuğun hem kişisel hem de çevresel gelişimini durdurur ya da olumsuz bir yönde etkiler.<sup>9</sup> Nitekim, Lucy de bir anne olarak on iki yıl boyunca kızını görmeye gitmediği için, Jo'yu varlığından yoksun bırakarak Jo'nun hem kişiliğini sarsmış hem de yaşama sevincini yok etmiştir. En sonunda Jo, onu görmek istediği için ona telefon açar. Aralarında geçen konuşmada Lucy' inJo'ya yaklaşımı her zaman olduğu gibi uzaktır; "On iki yıldan sonra basit bir şekilde paldır küldür içeri gitmek istediğimi söyledim, ama o on iki yıldan dolayı güldü ve bana birçok kez inanılmaz bir biçimde gerçekten o kadar olup olmadığını sordu" (Jenny, 1997: 31). Jo, on iki yıl olduğunu söylediğinde annesi kahkaha atar ve o kadar uzun oldu mu diye dalga geçercesine bir tavır takınır. Jo, Lucy'e gittiğinde, Lucy evde yoktur. Anahtar sesinden Lucy'in geldiğini anlar ve o, yatmadığını anlasın ve yanına gelsin diye hemen kalkar ve mutfığa gider. Etrafı toparlayıp gürültü yapar. Fakat bütün bunlara rağmen Lucy, direkt odasına gider, Jo'nun yanına gelmez. Jo da, "Gelmeyecek olan birisini beklemek gülünç" (Jenny, 1997: 71). Şeklinde düşünür ve sabah kalktıklarında Lucy'e bu akşam evde olup olmayacağını sorar, bunun üzerine Lucy'in açıklaması bir kız çocuğu açısından oldukça üzücüdür;

*Dinle Jo, ... önümüzdeki yaşayacağım otuz yıl dul bir kadını oynamayı düşünmüyorum. Bu öyküden bıktığımı sana söyledim... Beni görmek istediğin için buraya geldin. Kimse Alois'in böyle korkunç bir kaza geçireceğini bilemezdi. Sondayım. Bunu biliyorsun. Jo, Bana yardım etmeyi denedin. Ama senin yardımına ihtiyacım yok, anlıyor musun?* (Jenny, 1997: 34).

<sup>9</sup>Hans - Joachim Maaz, Der Lilith Komplex, Diedunklen Seiten der Mütterlichkeit, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2003, ss. 48-49.

Onun bu sözlerinin üzerine Jo, kahvaltı yapmadan evi terk eder. Aradığı ve açmaya çalıştığı bütün sevgi kapıları yüzüne kapanır. Jo'nun annesi ile diyalog kurmaya çalışması başarısızlıkla sonuçlanır. Ona en çok acı veren de öz annesinin ona karşı bu sorumsuz ve ilgisiz tutumu olur. Hayatı istediği gibi yaşaması gerektiğini düşünerek aslında kızına büyük bir haksızlık yapar. Lucy'in bu davranışı onun bencil yapısına bir göndermedir aslında. Vito adında bir arkadaşını akşam yemeğine davet ettiği kesitte, Lucy' inJo'dan kız kardeşi olduğuna dair yalan söylemesini istemesi yine Lucy'in ahlaksız davranışlarından birisi olarak değerlendirilir. Bu davette Lucy, yemeğe Jo'yu çağırılmaz. Jo, Vito'nun dış görünüşünden yola çıkarak yaptığı yorumlarla Vito'yu sevmediğini ima eder bir anlamda; "*Vito, konuşurken ön dişleri görülecek kadar ağzını açar, bir dizi küçük beyaz kütük*" (Jenny, 1997: 9). O, Vito'yu sempatik bulmaz ve onunla aynı ortamda bulunmaktan rahatsız olur.

Lucy'nin 45. doğum gününün aktarıldığı kesitte Jo, yine Lucy'in sorumsuzluğundan/ilgisizliğinden kaynaklı bir hayal kırıklığı yaşar. O, Lucy'e sürpriz yapmak ister, ancak Lucy, ona haber vermeden Vito ile seyahate çıktığı için sürpriz işe yaramaz. Lucy, bu seyahati gönderdiği bir mektupla açıklar. Babası da Anna adında bir kadınla evlenmiş ve onların Pauline adında bir kızları olmuştur. Ne annesi ne de babası tarafından ilgi görmeyen Jo, sokakta yalnız kalır ve yürüdüğü cadde boyunca gördüğü bir banka oturup kar tanelerini izler. Roman, Jo'nun tamamen terk edilerek bankta kar tanelerini tek başına izlemesiyle son bulur. Ebeveynleri tarafından sürekli hayal kırıklığına uğratılan Jo, sadece kendi hayatlarını düşünen anne ve baba figürü ile ortak bir alanda buluşamamıştır. Ebeveynlerinin Jo için endişelenmesi ve Jo'yu merak etmeleri gerekirken, onların oldukça ilgisiz / rahat tavırları Jo'nun kişiliğinde olumsuz özellikler ile somutlaşır. Çünkü romanda Jo'nun yaşadığı üzücü olay sadece annesinden ve babasından ayrı yaşaması ve bu bozuk aile yapısının sonucunda hayata karşı direnmek zorunda kalması değildir. Onun bir partide tanıştığı çocuktan hamile kalması ve kürtaj olmak zorunda kalması da onun yaşadığı üzücü olaylardan birisidir. Bu durum, Jo'nun yıkıntılarla dolu hayatına bir yıkıntı daha eklemiştir. Jo, kürtaj olduğunda annesi yeni sevgilisi ile seyahatte olduğundan Jo, bu olay ile de tek başına mücadele etmiştir. O, hem ekonomik hem de duygusal açıdan annesinden ve babasından gerekli olan desteği göremeyen bir çocukluğun ardından genç kızlık dönemini de bu sıkıntılarla geçirmek zorunda kalmıştır.

## SONUÇ

Aile/çocuk ilişkisini irdeleyen başarılı yapıtları ile dikkat çeken ZoëJenny, son dönemlerde neredeyse bu alanın temsilcilerinden birisi olarak değerlendirilmiştir. Jenny'in bu kategoriye dahil olmasında, aile kavramını/birliğini, jenerasyon çatışmasını ve yarattığı genel olarak psikolojik/ruhsal sıkıntılı anne figürünü ayrıntılı bir biçimde ele almasının büyük bir payı vardır. Nitekim söz konusu romanda da Jenny, küçük bir kız çocuğunun ilkökul çağından başlayıp genç kızlık dönemine kadar olan dönemini aracı/ben – anlatıcı formunda aktararak okuru bu kız çocuğunun yaşadığı sıkıntılara ve annenin sıkıntılı ruh durumuna birebire tanık etmiştir. Jenny' inJo'ya anne ve baba olarak seçtiği figürlerin hayata yenik düşmüş, başarısız, mutsuz kişiler olması ve özellikle anne figürünün depresif bir karakterde donatılması psikolojik yaklaşıma ve toplumsal bir eleştiriye uygun bir zemin hazırlamıştır.

Romanda Jo ile annesi ve babası arasında üstesinden gelinemeyecek bir mesafe, bilinçli olarak kurgulanmıştır. Çünkü bu mesafeye neden olan kişiler baba ve özellikle annedir. Jenny, aslında annenin Jo'nun üzerindeki olumsuz etkisini ayrıntılı bir biçimde vermeyi amaçlamıştır. Kendi yaşadıklarından yola çıkarak romanda bir hareket noktası oluşturan Jenny, aslında yaşamışlıklarını kısmen Jo'ya da yaşatmıştır. Boşanmış bir çiftin kızı olan Jenny'in romanın başkişisi olan Jo'yu da aynı şekilde donatması bir rastlantı değildir, bu durum, yazarın bilinçli bir seçimidir.

Roman, ilgisiz bir ailenin çocuğuyla ilişkisini ve ona verdiği sevginin eksikliğini ayrıntılı bir biçimde irdeleme olanağı sunmuştur. Sadece kendisini düşünen bir anne ve babanın karşısında onlardan şefkat ve ilgi bekleyen Jo'nun hayatı, modern toplum ve değişen aile üyeleri özellikle anne/çocuk ilişkisi ve bu ilişkide belirleyici kişi olan annenin psikolojik sıkıntıları açısından ele alınmıştır. Kendini kaybetme, kimlik arayışı, bireysel/toplumsal yer edinme gibi konulara göndermede bulunulan romanda, aslında bir aile probleminden yola çıkılarak, bireysel ve psikolojik sorunlar ele alınmıştır. Ancak Jenny'in bu romanında kişinin kendini bulma çabası boş bir uğraş olarak sonuçlanmıştır. Çocukluk çağından başlayan sıkıntılı bir aile yapısının kişinin daha sonraki yaşamında nelere mal olacağını iyi bir örneğidir bu yapıt.

**KAYNAKLAR**

- Busch, Kathrin, *Zur Darstellung von Adoleszenz in Ausgewählten Bereichen von Zoë Jenny*, Grin Verlag, Germany, 2002.
- Dilbaz, Nesrin – SEBER, Gülten, "Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi", *Kriz Dergisi* 1(3): 134-138, Cilt: 1; Sayı: 3, 1993.
- Jenny, Zoë, *Das Blütenstaubzimmer*, Frankfurter Verlagsanstalt, Frankfurt, 1997.
- Koç, Zihni, "Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımı: Kuramsal bir Çerçeve", *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Dergisi*, 11 (12), 2003.
- Lückmann, Kathrin, *Einevergleichende Analyse zweier Kinderbücher zum Thema Sterben und Tod*, Grin Verlag, Germany, 2005.
- Maaz, Hans - Joachim, *Der Lilith Komplex, Die dunklen Seiten der Mütterlichkeit*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2003.
- Masterson, James F., *Kişilik Bozuklukları, Gelişimsel Kendilik ve Nesne İlişkileri Yaklaşımına Yeni bir Bakış*, (Çev. Betül Taylan Bozkurt- Tuğrul Veli Soylu), Litera Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Ryckman, Richard M., *Theories of Personality*, Thomson Learning Academic Resource Center, United States of America, 2008.
- Šebestová, Irena, *Die Fremde in der Fremde: Zur künstlerischen Identität im Schaffen von Erica Pedretti*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 2008.
- Zeidler, Achim, *Zu; Zoë Jenny - "Das Blütenstaubzimmer"*, Grin Verlag, Germany, 2004.